

ACC. N:R M. 15862:1-10.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Nils Briane, Malmö*
Härad: *Gärds* Berättare: " " "
Socken: *V. Vram* Berättarens yrke: *Driftförmän*
Uppteckningsår: *1963* Född år *1883* i *V. Vram*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

*Öknamn, fabelsätt och skämt om olika
bygders innerövarare. s. 1-10.*

Lu F 80

22/11-63

Skriv endast på denna sida.

Svar å L.U.F 80.

Öt namn. Under 1800-talet var Öt namnen vanliga, både å männistarna inom den utom soctnens Fältet boende på Hinderöusåsen kallades alla för "torpare" oberoende av om de hade stort eller litet jordbrukt, ej heller om de voro själt ägande eller inte. De som som voro boende på Kristianstads slätten kallades alla "byarē". De som voro boende norr om Helgeå kallades "fjällbattunga". Var man boende i Dungsjö, var man en "bynsetatter". De som voro boende i min egen hemby kallade "strettilljunga tatter" eller på senare tiden "en strettilljungare", vilket apitet jag senast hörde vid ett tillfälle 1928 utöpa i Stralefta hemm. Jag blev tillfrågad om vilken ort i Ståne, som var min födelseort. Jag svarade, att jag var född i en by som hetta Strettilljunga. Jag blev genast besingringad av en hop männistar, som beträddade mig, som om jag varit en märkvärdighet. Men den som frågat undrade om jag inte narrades, för i Strettilljunga bodde endast bovar och banditer. "Du e ingen Strettilljungar." Strettilljunga blev ritsbetrakt genom, att i byn bodde några är

Under mitten av 1800-talet, en fatter-familj "Magnus" - efternamnet har jag aldrig hört - vars hustru Sofia blivit känd, som en värdig föregångare till diktjuven Västarmarti-Rosén Öfrmann och Vädermann vara ganska vanliga på en stild person i lagalagen, vilka är ganska förtroligt på grund av sonnamnen, som vara så likartade att de inte kunde skiljas utan ett Öfrmann. Därför kille Per-Olsen och hänge Per-Olsson, Pär-målaren, Långe Etdal, Lille Etdal, Korringen - boende vid Tystra Korra - Kraben, Stabben, Hrytrestromagaren, Tachtför-sist, Proutkudrejaren, Strastainfjären, Pellingon, Gögen, Högen, Skaden, Vargen, Rögulingen, Färtingen, Hamsingen, Haul-karen, Ingvar massa, Glansa-fosing, Greven, Sping streddaren, Tegaren, Ola-stobb, o.s.v. En annan form Öfrmann, en upp-ropning av lädernas förnamn, t. ex Jens Pers Ola, Nilsens Nilsa Nils, och till sist det längsta jag hört vara i brutt var Töcitta - Ola - Persa - Kala - Schuenna - Ernsta - Karolina, den sistnämnda lever än. Namnet utgör ett helt släktre-gister i sju led. Det finns yrkesbetona Öfrmann, så som:

Böckaren, Poekdrejare-Larsen, Sme-Nilsen, Hans-stomagar
Plejta-Agust o.s.v. Andra fingo ötramm efter boplatser.
Såsom Tjörningen efter Klörninge, Strämping Pälen efter Strämpinga
Lyckram, Järtringen efter Järtringe hejan (Täerta, Bjärtring, Bjärta =
stenig äng, svär att slå med lic), Märten ströddar, Ola täktare
Per hälltar o.s.v. Pona vedermamn voro t. ex Sven-Sträpp,
Per-fugare, Jens-flästratju och Trobbelöntar, m.fl.
Oraspråk och talesätt.

En mängd talesätt om felt från andra orter företrom
men de flesta äro nu bortglömda. Om en smålandsflicka
på vandring söder ut för ^{att} skaffa arbete, blev tillfrågad varifrån
var, svarade hon: Ja e från "fattiga Småland, du nä". ^{hon} "Se
me en bit brö." När hon efter slutad arbetsförtjänst var
på hemväg kunde det låta så här: "Ja är från Stora Krono-
bergslän, vada, vada". Man hade föga förtroende för en
Smålandsflicka, och man sade sig tro att "en Smålandsflicka
var en bastard efter en räv och en jynq". Om en "pom-
pa- eller Stiajynq" påstods att ^{hon} hade "mort munlar o va bogska".

Ett sammanträffande mellan en Gärdsing och en yng. en gång under 1880-talet, må utgöra ett exemp. på umgänget dem emellan. Gärdsingen, som jag väl kände, har omtalat vad som hände vid tillfället ifråga, och jag låter honom berätta på Gärdska målet. "Ja behörde ~~bestode~~ bräder för ombyggnad av fähuset. Ja hörde dätter te fjälkresta, för o hanla ett lass bräder. Bonen som äide saven, va ain enq spulevink, höjffäri o droj, som om han äijt hailla Yunga härad. Han fälde må ud, för o visa hant ja stalle köra, för o komma te saven ud i skoven. Ingan vi skildes od, sa han i en med nairsättanes ton: "Ja du ved väl horr många fölter bräder som gaur pau ett lass? Men som du e ifrau Gäre, där dä e torrt o skrint, sau får du lassa sau med dina smau o g tya mä o dra, men dai tya väl i ote sau med." Ja hörde te saven o lassa sau som va brugled, men ja konne i ote glimma ynggens förargliga behantling au me, sau ja bestämda me för o ji nam ain nairsbränna. Ja lassa sau med som konne hänga pau Väijnen o körde sau fram te gauren. Gaste ing i stuan, där bonen sad

© auld sin midda. Må ain hojdraen min visa
han me plass pau tiggaresäded ingan för dören.
Ja satte meojungen fortsatte må sin med, men sau
Vände han se mod trötdören © kallad: "Svärmoer,
Svärmoer!" Ain fryntli kvinga titta ing, © jungen
sa: "Svärmoer har I maira macharoner, ellas four I
koga!" Kvingan dro se te baga © täppte te dören
udan © si ned. Jungen ville väl visa me sine överdau-
die madraner. Naur ja sau betald för brädlasse
fällde han må ud te väjen, där lassed sto. Pau han
fiak syn pau brädlasse © blaij han bleg © rö om-
varannad © sto där © gaba må hänganes hoga
ingen han fiak fram: "Mon, I vil väl inte köra
ivåij ännu te fram må då lassed?" Ja svarade:
"Daij här smau ögen tya noct må då. Skrint © fort
ha vi då transe, men hanla bräder må junga tran
vi. Ajös © tack för me." Den jungen akka sig nog
därefter, att söka driva med en gårsing.

Man kunde någon gång få höra, att en person var
littra inbilsk och dum som "Önesta bänner o Strolösa
hors". Man sade även att en person var "dum som en
släbo" eller kunde ha vara "ingmari som ain jung".
Man kunde även bli varnad, för att göra affärer med
jyngar och då låt det stå här: "Aita de för pomp- o stia-
junga, för daij prata omtrull de, sau du gaur tjäba ain
pomp älla stie antigen du behöver den älla inte.
Folket i Mjölkalänga och Sönerlycke skulle man se upp
med, för maur daij gaur saijnos bitti nöd". Det sades
även att någon var "dem o dröj som ain släbo". Man
fick även veta, att "ain junga lie va med bra, men ain
jyngasoffa va ingeting o ha". "Smäläninga four enn regna
mä trettan på dusined". "Ja bleginga, ja dai kunna
inte reda se udan kriv." "Du ved väl od fan sträbod
Smäläninga." "Dä va ain smaur släbo o ain ingmari
jung." "Aita de för ain jung, för han kan maur enn äida
mä monnen."

Pamser och Versar. Öknamn på andra Sötknars innlämnare
företom inte, med undantag för Lungsjö. På grund av
där boende tattarefamiljer blevo de ofta kallade "Lungs-
fatträ". Smädesvisor voro sällsynta för folket i gemen.
Smädesvisor företommo, men dessa voro riktade mot enskilda
personer. Som exempel skall här en återgivas.

"Här e gille i våra gåra, mä sprocktra fad e mä tomme skäl,
kniva e gaffla di e neet bra, men lided e eda e lided ota.

Maria Per Jeps e ein gammel tåra, som tar i suled mä bägge nära,
hon sier te tiggarn: 'Kom inte hid, för du får inte enn flåstrabid'.

Per Jepsen drar ut sin gröna tjarre e spänner för sin grå marre,
hon stolle trava, men hon bora gick, e då bläij däli skuss Maria Per Jeps

Per Jepsen e ein gammel stolle, han taggar snus, e jämt han föll e. ^{hon flött}

e Mari bantrar hans bøjse sting, för hon bora gnari, o bane Ving."

Härm "J fram sia daij: Ain, bain, stain e ainegrain, e i Hvaröd
Ain, bain, stain e ainegrain, men i Svanstråle blair
dä ein, bain, stain e einegrein".

Skämt historier. Slättborna ansåg vara dumma och lätt-

lurade. Historierna, som de gamla berättat, ha alla varit i frykt med i stort sett samma ordval, varför inga av dem meddelas här. De flesta av dem beskriva göingarnas knipsätt, att lura dumma slättbor. Ett från ^{sluggen} strapat stämme är ju även omtalat i frykten. ^{Simuland.}

Hur fattigt eller välmående människorna hade det på olika orter, har "Helge Trätare" beskrivit i en liten vers, som jag hört min morfar återge någon gång i början av 1890-talet. Versen lyder som följer.

"Öster om Frosta, där ligger Gärs, söder Gärs där ligger Förs.
~~Men~~ Gärs och Förs där lider man stor nöd, för där har man endast vatten
och bröd.
Men i Frosta, där har man tolv markers ostä."

Förhållandet till andra bygder. Förhållandet mellan de olika byalagen var gott inom socknen. Motsättningar i enskilda frågor ordnades alltid utan stridigheter av allvarlig natur. Samma förhållande var rådande gentemot grannsocknarna. De enda brått som förekommo var revaliteten om flickororna vid dansbanorna, då utom-

Lyare invaderade en dansbana. De kunde det hända, att det blev betalj, som dock sällan hade några efterverkningar. Det hände även, att vid sootmansmarknad, enstaka individer hade druckit för mycket öl i marktententeriet, De kunde då ställa till brätt, så att länsmannen, med sina fjärdingsmän och ordningsvakter, hade svårt att hålla god ordning. Genom släktförbindelser i kringligande orter, hade man en rätt livlig förbindelse mellan de olika sootmarkerna.

Öfverträffande stortkommunens förhållande känner jag inte till, då jag är bosatt åtta mil därifrån och besöker orten endast tillfälligtvis. Jag är övertygad om allt ordnas i samförståndets tecken. Det närmsta med denna stortkommun är namnet Tollarp, som liksom förnämndast är en "benämning", då man på gen.-stabstrakten finner namnet åtta gånger - förutom de viktbarna Tollarp, Tolarp. Namnet fram är uråldrigt och förekommer trene gånger, som sootnamn inom stortkommunen "Tollarp".

Med den närbelägna staden, Kristianstad, har sootmen haft

förbindelse med allt sedan stadenstillkomst. Landsvägen gick fram genom socknen, så det var lätt, att komma dit, för att avyttra sina alster. Strogbyggdens folk kom helt naturligt i förbindelse med slättbygden, där de kunde avyttra ved som slättbygd och stad voro köpare av. "Byaren" såg hanströ med lite överlägsen välvilja på "torparen" och hans vedlås, men de behöfde varandra och då så var det bäst att vara försiktig i sitt uppträdande, ty det kunde hända, att "torparen" i annat fall trorde ^{irag} med den begärliga veden. Samma förhållande rådde mellan staden och landsbygden.

Slut på svaren
å L 4680

